

Tre Konger fra Østerland.

AF Herluf Froberg.

Den første Konge, det handler om, er død, den anden er levende, og den tredje er ude at rejse, og derved er de hver for sig blevet aktuelle i dette dyre Øjeblik.

Det foregaar altsammen i Perserriket og nærmeste Omegn.

*

Et Telegram fra Teheran meddeler korteligt, at Eksam Shah el Mulk af Persien, den sidste af Slægten Kadshar, er afgaaet ved Døden, og da dette aldeles ikke har noget at betyde for Persien, endelige for Verden, har Pressen ikke kommenteret Dødsfaldet. Shahens Regering 1909—14 gjorde hverken fra eller til i den jævnt skridende Nedgang, hvori Landet befandt sig. Den nye Shah, Riza Khan af Pehlevi, har imidlertid indvarslet en Opgangsperiode og allerede ændret Forholdene i Retning af Styrke og Selvstændighed.

Et østerlandsk Rige i Forfald er ellers selvskeven til at komme under Kolonimagternes Herredømme for før eller senere at blive fuldstændig annekteret. Saaledes gik det de bagindiske Lande Annam og Cochinchina, der ikke som Nabolandet Siam er blevet reddet ved, at den stærke Mand er traadt frem i Skikkelse af en Stifter af et nyt Kongehus. Det regerende Dynasti i Siam stammer nemlig fra en Førstemist, som forfædre den gamle, degenerede Kongefamilie — temmelig radikalt ved at lade alle dens Medlemme slaa ihjel — og gjorde sig selv til Konge. Denne Fremgangsmaade har ofte fundet Anvendelse i Persien, og selv det, at en rask Mand af Folket svinger sig op paa „Paafulgetronen“, fandt Sted baade ved Dynastiet Kadshars Dannelses Maas 1736, og da Riza Khan grundede Pehlevi-dynastiet i December 1925.

Diktaturet i Vesterlandene støtter sig jo til Monarkiet, eller maaske snarere støtter Monarkiet; men i Østen gør man Skridtet fuldt ud og gør Diktaturet til Monark.

Stamfaderen til den afdøde Eksam Shah, Nadir Kuli, var ikke bange for at antyde sin ringe Byrd i sit Navn, der betyder „Slavens Vidunder“, men hertil kom rigtignok Familienavnet Kadshar. Da Stormogulen senere tog i Betænkning at give hans Son en kejserlig Prinsesse, naar han ikke kunde oplyse mindst syv Ahner, sagde Shahen: „Sik, at han er Son af Nadir, Sverdetes Son, Sverdetes Sønneson, Sverdetes Sønnesøn og saaledes videre indtil halvfjerds Led i Stedet for syv.“

Disse Ord kan den nye Diktatormonark roligt gøre til sine, om han skulde faa Brug for dem; andet af Værdi arver han ikke fra sine Forfædere.

Den sidste af disse Sverdetes Sønner betegner nemlig et „Verfall eller Familie“, en højst forstemmende Nedgangskurve.

I lange Tider paa det rige Persien, det første interesserede i Olien og Vejen til Indien, det sidste ligeledes i Olien og desuden nok saa meget i at drille England. Ved Traktaten med England af August 1919 saa det nærmest ud til, at England havde Persien i Lommen; senere, da Sovjet fik Ekspansionslignende, var det Bolschevikerne, der førte det store Ord. Persien stod aldeles magteløst over for disse Stormagtsaspirationer, som baade England og Sovjet forstod at camouflere paa det fineste, og de indre Forhold var til at forbarme sig over.

Shahens Vilje var Lov, men Shahen havde desværre ingen Vilje.

*

SAA KOM DER EN MAND, der var værdig at bære Darios' Krone — Riza Khan af Pehlevi. Kronen er der ikke noget ved; den stammer ikke fra Darios Hystaspes, men er i Konditorstil og af betydelig nyere Dato. Den originale var iøvrigt saa tung, at den sidste af de rigtige Perserkonger (før Shaherne kom til) maatte have den hængende over sit Hoved i Køder ned fra Loftet. Det havde Riza Khan næppe behovet.

Men nok om Kronen. Det er Manden, der er noget ved.

Det er ikke godt at vide, hvorfra han har taget Navnet Pehlevi, der jo ellers er Navnet paa det gamle aramaisk-persiske Skriftsprog, som brugtes i den berømte Sasaniditet 226—642 og som egentlig betyder parthisk. Maaske har den nye Mand med Valget af dette Navn for sit Hus villet antyde en Afstamning fra det gamle, tapre og vilde Krigerfolk, Partherne, som levede i Khorassan, hvor Riza Khan — og ejendommeligt nok ogsaa Nadir, den første Kadshar — er født. Kadsharerne var ellers en tyrkisk Race, endskønt Tyrken er den persiske Arvefjende; Riza Khan er derimod af rent kaukasisk Blod.

Riza Khan er født Kriger — ret en Oldperser, der kan ride, bruge Vaaben og sikkert ogsaa tale Sandhed — som har svunget sig op ved sit gode Sværd og sin faste Vilje. Han har tjent sig op fra Menig og blev først 1918 Officer. Tre Aar

senere var han General. Hans Udnevnelse til Krigsminister en Reaktion mod Engelskvaldet, som siden har været i rivende Nedgang, og endelig blev han som Førsteminister den ledende i Staten. Den 31. Oktober 1925 vedtog den persiske Nationalforsamling med 80 Stemmer mod 5 at afsætte Nadir el Mulk af Kadshar, der paa det Tidspunkt opholdt sig i Frankrig og i elleve Aar havde ledet Nationalforsamlingen ene om Regeringens Maje og Besvær. Kort efter vedtoges med 257 Stemmer mod 3 at vælge Rigsforstanderen til Konge af Persien og gøre Darioskronen arvelig i hans Slægt, idet Arvefølgen tilfalder Sønerne, saafremt Moderen er en Perserinde.

Persiens nye Herre blev derefter med Pomp og Pragt — paa Billeder man saa hvordan — udyldet som Shah-in-Shah, hvilket er udlagt „Kongernes Konge“. For at Yndere af amerikansk Film ikke skal tage Anstod, skal det tilføjes, at eksotiske Herskere ofte kaldes saaledes. Den kristne, abyssiniske Fyrste bærer jo ogsaa Titlen af Kongernes Konge, Negus Negusti.

Riza Khan har travlt med at udvide Herren og bestyrke Riget udadtil; Afrustning eller Nedrustning staar ikke paa Programmet. Har man læst Rejsebeskrivelser om Persien fra Midten af forrige Aarhundrede, hvori den persiske Hærs Uduelighed i Reglen omtales i Forbindelse med Persernes almindelige Slaphed og Dekadence, overraskes man nu ved at se, at Persien aabenbart kan frembringe Personligheder; det har i alt Fald frembragt én Personlighed, og han har vist, at der findes Stof til gode Tropper i Landet.

Ikke alene som Kriger, men ogsaa som Politiker har Riza Khan lagt større Evner for Dagen end nogen anden moderne Perser. Det er ikke udelukkende, at han vil gøre sig uafhængig af Nationalforsamlingen og blive absolut Monark. Lykkes dette ham, kan man ikke andet end ønske Persien til Lykke; thi hvis Dynastiet Pehlevi derigennem kan sikre Landets Uafhængighed, vil det dermed ogsaa have grundfæstet sin egen Eksistens saavel som Grundlæggelsen Berømmelse.

Fremtiden vil i alt Fald ikke staa i Forfaldets Tegn over Perserland, men hvilke Tider, der ellers vil optræde for det, er et Spørgsmaal. Fremtiden alene kan løse. Kommer det derimod an paa Fortid, turde dette Oldstidsryde være et af de rigeste udsyrede i Verden. Persiens historie er et helt Eventyrskrin at dykke ned i.

*

VED SIDEN AF SHAHENS RIGE ligger Afghanistan, hvis Fortid er

knap saa storslaet som Nabolandets, men dog af og til i Tidens Løb har haft noget tilfælles med Persien, bl. a. ved at „Slavens Vidunder“ knyttede Afghanistan til sit Rige.

En forfinet Aandskultur som den Persien naaede til omkring Aar 1000 kan de afganske Bjergenes krigeriske Klansmænd ganskelst ikke opvise; men de har da haft en literært interesseret Fyrste, Mamud Sebektigin 997—1030, hos hvem den persiske Skonaand Firdusi opholdt sig, ganske som Voltaire hos Projserkongen, indtil de blev hinanden for andfulde eller, hvad det nu var.

1747 stiftede Akmed, der tilhørte den samme Klan som den nuværende Fyrste, et uafhængigt Afghanistan, men det gik i Stykker ved hans Død og bestod af „trende sygende Skud“ indtil Dost Muhamed fik genoprettet Enheden. Under ham faldt Engländerne ind i Landet, og det var hans Son, der iærskatte det store Oprør i 1841, hvorved den britiske Gesandt blev myrdet og alle Engländerne jaget ud af Landet og endda forfulgt paa Tilbagetoget, saa at ca. 16.000 Englændere maatte lade Livet i de vildende Bjerge i forrygende Snestorm. Hans Son igen sluttede Fred og Vaabenfællelskab med Engländerne, der ydede Midler til den afganske Hærs Modernisering.

Det var lidt af Fortiden; hvad Fremtiden angaar, kan den se ud til alhaande, dog næppe noget i Retning af, hvad Riza Khan har indvarslet hos sig. Dets nutidige Stillings er at være Stødpude mellem Persien og det anglo-indiske Kejserrige, og den øjeblikkelige Interesse, Landet nyder, skyldes udelukkende Kong Amanullas Europafærd.

Afganistan er nemlig et Kongerige skont det forhen som oftest benævntes Fyrstendømme eller Emirat, og selvstændigt — om end i høj Grad under britisk Bævaagend. Denne bestaar som bekendt i, at man kløge ligt beskytter Monarken i det paagældende Land, om fornødent indsætter en saadan eller forfremmer ham til Konge, og derved forlener det med en mere eller mindre illusorisk Selvstændighed. Om det er saa forfærdeligt klogt igen, er en Sag for sig. Landets Indbyggere eller Fyrsten selv kunde jo gaa hen og tage det bogstaveligt saaledes, som de ægyptiske Nationalister gør det, og saa gaar det løs før eller senere — løs fra Kolonimagtens Baand.

I den modsatte Ende af den muhamedske Verden, i Algier, følges en anden Taktik. Her gør Franskmandene Indbyggerne til Landsmænd af sig, muhamedske Fræmskænd, der — i hvert Fald i Teorien — er fuldt saa gode som katolske dito fra Gascogne eller Bretagne. Landet er

annekteret og indkorporeret — færdigt! Ærligt Ran uden Udenomssnak.

Briterne foretrækker at optræde som adle Beskyttere, ikke af Folk, men af Fyrster — nu som dengang, de kom til Stormogulen og gjorde Kæmpekaal paa hans Riger og Lande. For de af os, der ser op til dette fornuftige Folkefærd, er det underligt, at det i den Grad giver sig af med at hykle, men — det er jo Gladstones Landsmænd.

Et Led i den britiske „Selvstændigheds“-Politik er Kongerejserne. His Majesty's Regering bevæger gennem sin Resident den østerlandsk Drot til for en lille Tid at forlade sin lefugryldte Rokokkostol (det de gamle Möbler, Tronstole m. m., er opmagasineret i London og kan ses paa Museet i South Kensington) for at begive sig med Ekstrapost fra Land til Land; hans Pligt det er at hilse paa Verdens største Mand, og — for at fortsætte Rimkroniken — med Ordre rigt begavet, han drager hjemad over Havet, saa at han ogsaa kan se, at „Britannia rules the waves“.

I Sommer var den smækkede Kong Fuad med Stangpomadeskægget paa Tourneé, og hans faronsiske Grin lystne en Række Dage over den illustrerede Presse. Nu er Turen kommen til Kong Amanulla af Afghanistan. Kong Fuads Englandsbesøg „bestyrkede det gode Forhold, der altid“ o. s. v., hvilket altsaa vil sige, at en Konflikt var mere overhængende end nogensinde. Man maa derfor formode, at der ogsaa er noget i Vejen hos Kong Amanulla.

Men nu er Kong Amanulla med Gemalinde og Hofstat altsaa paa Ved gennem vor Verdensdel.

Majestæten har været hos Mussolini, der med sit dygtige Despoti og sin helt orientalske Magtfuldkommenhed maa have mindet ham om de Stormagtigheider, der i Fordums Tid udfoldede sig i Morgenlandene — Nadir, Ismail, Abbas o. a. — eller om Dagens Mand paa den eranske Høj-slette, Riza Khan.

Dog, indtil denne gør sig Afghanistan underdanig, eller Mussolini udviser sin Magtsfære via Syrien til Vestasten, er det den rare Kong Georg, han skal hynde som sin Overherre, og da denne hverken er despotisk eller magtfuldkommen er det muligt, han vil sympatisere med den Afganernes Konge, som han skal vises frem sammen med; alt naedens — fuldstændig henover deres salvede Hoveder — den store Politik serverer sine Bolde mellem Øst og Vest.

Givt út av socialdemokratisk felegum. Blaðstýrari: M. S. Viðstein. Prentsmíða: Foroya Social-Demokrates, Tórshavn.

HÖVDINGAR HITTAST

76

Tórgerð.

Nei systir, nú sigi eg satt. Hermundur er deyður, og Steingrímur bóndi við monnum sínum setti hann í heggj á nátt. Brátt skal eg móta Hermundi á lávøllum.

(Ingibjörg stendur eina lotu stív og stærr málleys, so tekur hon báðar hendur upp fyri hjartað og smellur deyð á gólvio).

Tórgerð

(hugtúkin í stillari orsku).

Nú reður um at skunda sær. Nú ríði eg Hermundi ímóti aðru ferð, systir. Tú kundi átt hann á lívi, nú skal hann verða mín í deyðanum. — (Vendir sær á). Nú komi eg Hermundur! (Fer kvikliga út millum klettarnar).

Prestur

(kemur leitandi inn frá vinstri).

Hvar eru genturnar farnar, eingin sigir seg hvar bórið eyga við tær. (Verður varur við Ingibjörg). Hjálp harrin, hvør liggur her. — Ingibjörg! — (Nigur á knæ; tekur um handleggir hennara).

Hon bragdar ikki!

(Tekur hana uppí fœvingin og fer berandi hana út til vinstri).

(Úttanfyr leikpallin til høgri hinumegin klettarnar hoyrist ymist óttafullt manamán. Málið á Áslu hoyrist týðuligt, alt hit er óskiljligt).

77

Ásla.

Hygg! hon fer ríandi á svartu út glognum líðina. (Ótamikl). Farið eftir henni, skundi tykkum!

(Rópar í angist). Nú fór hon av gotuni. — Á! — hon ósir hesin. — Hann fer út av bakkanum við henni! (Eft angistróp av fleiri røddum isenn hoyrist og so er kvirt eina lotu).

(Tróndur og Ásla koma inn frá høgri síðu. Tróndur er dapur í huga og Ásla ber seg illa).

Ásla.

Hetta var mær ein dyggur stoytur. Tórgerð var altíð nakað ólátn; men at tað skuldi enda so, vardi meg ikki. Nú havi eg bert Ingibjörg at líta á.

Tróndur.

Ja, Ásla, illa hevur gingist tær, síðan Sigmundur kom við trúarskifti sínum og kúgaði teg til at bróta niður hovið og byggja bøn-húsið.

Ásla.

Sigmundur kúgaði teg, Tróndur, ei dani í at eg mátti láta.

Tróndur.

Sigmundur kúgaði meg og háski mítt til vatnskíru; men hugsunnarfrelsi og átrúnað mansins kann eingin kúga. Átrúnað mín

78

hevði eg vunnið mær við royndum og ransóknun, áður enn Sigmundur kom higar.

Ásla.

Íðan, hevur tú eisini mist álitið á Óðin og Tóra?

Tróndur.

Ikki varur so mikið um navn og heitir sum um tað, at vit í royndum líta á ein Gud, ið er yvir okkum og óllum lutum okkara.

Ásla.

Sær tá hin sanni Gud yvir lutir Sigmundar og tínar?

Tróndur.

Hann rindar hvørjum eftir gerðum hansara.

Ásla.

Tá fær Sigmundur ívaleyst ringt endurgjald fyri hverkini, hann her hevur gjørt.

Tróndur.

So man fara at verða.

Ásla.

Kom nú niðan til húsa, Tróndur, nú torvar mær hjálp tína. Ingibjörg er mín einasta vón; men enn veit hon einki um, hvat her er hent í nátt og í morgun, og eg beri ótta fyri at siga henni tað.